

LAKATOS ARTÚR

EGY GAZDAG ÉLETPÁLYA KERÉK KILENCVEN ÉVE

Bartha Katalin Ágnes (szerk): *Corollarium. Köszöntőkötet a 90 éves Dávid Gyula tiszteletére*, Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, Kolozsvár, 2018, 296 oldal

Tiszteletkötetet a hatvan évet betöltött, eredményes életet maguk mögött tudók szoktak kapni híveiktől. Aki viszont a kilencvenéves kort is megéri, méltó egy igazi *corollariumra* (értsd: tisztelgésre), feltéve, ha élete gazdag volt az egyéni fejlődés és a közösségi értékteremtés terén elért megvalósításokban. Dávid Gyula élete önmagában véve is megvalósítás, minden nehézség ellenére. Ehhez méltó kötetet igyekezett szerkeszteni az EMKE (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) vezetősége. Annyit talán előrebocsáthatok, hogy sikerrel, mert rendkívül gazdag kötet született.

Olyannyira gazdag, hogy műfajilag szinte lehetetlen besorolni valahova, a *corollarium* ténylegesen talán a legmegfelelőbb kifejezés. A benne foglalt írások különböző témákban – és mégis így, összességében tökéletes egységet, kört alkotnak, tisztelgésként Dávid Gyula személye és munkássága előtt. A szerkesztőcsapat nagyon jó munkát végzett: utólagos tisztelgésként annyit itt ki kell emelnem, hogy a kötet egészét Egyed Péter filozófus lektorálta, aki már sajnos nincs közöttünk.

Subjektív visszaemlékezések, versek és a legteljesebb szakmai igényességgel megírt tanulmányok egyaránt megtalálhatóak benne, ennek megfelelően a struktúra is négy nagyobb egységre tagozódik az írások tematikája függvényében. Az első ezek közül a *Történelem, népszolgálat, szakmaiság* című egység, amely nyolc szerző tanulmányát tartalmazza, elsősorban a magyar irodalom és a történelem terén. A következő egység címe *1956 Erdélyben*, és szintén nyolc szerző írását tartalmazza, amivel az ártatlanul elítélt ötvenhatos Dávid Gyula előtt tisztelegnek a szerzők. Az ünnepelt ugyanis egyike az ötvenhatot követő megtorlás áldozatainak, akit lényegében politikai szempontból is teljesen ártatlanul ítélték el.¹ A harmadik rész az *Életművek metszésében* tizenkét írást

¹ A Dávid Gyula által szerkesztett, a forradalom ötvenedik évfordulójára 2006-ban kiadott *Adattár* 1350 olyan személyt azonosított név szerint, akiket 1956–1965 között ítélték el, és akiknek az ítélete valamilyen módon összefüggésbe hozható az 1956-os magyarországi eseményekkel. Az elítéltek valós száma ennél azonban jóval nagyobb. A legtöbb esetben a felhozott, túlzásokkal és tartalmi ellentmondásokkal telített vádak a kor mércéjével nézve is nevetségesek voltak, ezért a rendszer nem is nagyon hangoztatta ezeket a nyilvánosság előtt. Feljebbviteli szinteken lényegesen enyhített

tartalmaz, míg végül a *Megszólított – megszólaló* elsősorban visszaemlékezéseket tartalmaz.

Az első három részben a felvezető egy-egy vers, Balázs Imre József, Czegő Zoltán és Demény Péter munkái. A kötet gazdagon illusztrált rajzokkal és fényképekkel is.

Tanulmánykötetek esetében a recenzió szerzője mindig a bőség zavarával szokott küszködni, ugyanis nem az a kérdés, hogy mit lehet beleírni, hanem sokkal inkább az, hogy mi az, ami ki fog maradni az írásból, hogy ne váljon az egész ismertető a kötet kivonatává, bővített tartalomjegyzékévé, meglegyen benne az a plusz, ami úgy nyújt átfogó képet, hogy mellette az eredetiség is jelen van. Néhány különösen jól dokumentált, kellő alapossággal megírt tanulmány és néhány relevánsabb, Dávid Gyula életére vonatkozó visszaemlékezés lényegét ugyanakkor megpróbálom összefoglalni.

Egyed Emese egyetemi tanár tanulmányában egy 18. századi francia dráma, a *L'honéte criminel* magyar nyelvű színreviteléről értekezik, és nagyon helyénvalók a tanulmány végén található szavai, melyek szerint: „A drámairodalommal ugyan ritkábban, de az emberiség javításával folyamatosan foglalkozó, de az irodalom által nyújtott szépségek és igazságok hatásában hívó, szabadlelkű író, Dávid Gyulát szeretettel köszöntöm a protestáns lelkész és fia valós-fiktív történetének értelmezésével” (22. p.).

Egy másik erdélyi magyar nagy egyéniségről, Hegedüs Sándor politikus-közgazdászról Gaál György írt jól dokumentált tanulmányt, Keszeg Vilmos pedig Balázs Ferencről, aki a vidéki gazdálkodásszervezés egyik legfontosabb erdélyi apostola volt.

Nagy Benedek peripravai emlékei egyszerre meghatóak és dokumentumértékkel is bírnak, azáltal, hogy betekintést nyújtanak a politikai foglyok napjaiba. Benkő Levente történész személyes élményeit ötvözi a szakirodalmi ismeretekkel és Dávid Gyula életrajzával. Végszava értelmében „talán közhelyet puffogatok, ha azt mondom, hogy 1956 Erdélyben és ami utána következett hiánypótló munka. Márpedig az. Következnie kellett!” (119. p.)

ítéletekről nincs tudomásunk, ezek a tények is illusztrálják az eljárások koncepció jellegét. Ilyen eset a Dávid Gyula és társai büntetőpere is, melynek előzményei röviden a következők: 1956. november 1-jén, mikor halottak napján a temetőben az elhunytakért gyertyát szokás gyújtani, a kolozsvári Bolyai Egyetemről egy csoport diák, Dávid Gyula tanársegéd szervezésében és vezetésével, gyertyákat gyújtott a Házsongárdi temetőben nyugvó egykori nagy magyar személyiségek sírjainál. E sorok írója rendelkezik olyan információkkal is, hogy ez nem feltétlenül csak Dávid Gyula kezdeményezésére történt, kimondottan támogatták a kezdeményezést felettesei is, közöttük olyan személyek is, akik halálukig a Párt hűséges tagjai maradtak, és soha nem került sor a velük való leszámolásra. Dávid Gyula gyertyagyújtását, valamint azt, hogy nem helyezkedett szembe nyíltan a magyarországi forradalom eszmeiségével, a társadalom megfélemlítéséhez bűnbakokat kereső kommunista terrorapparátus hét év szabadságvesztéssel, valamint másfél évtizedig értelmiségi pályájának végével büntette.

Ugyanebbe a gondolatmenetbe illeszkedik Páll Antal Sándor Kacsó Tibor politikai előítéletről írt tanulmánya. Kutatók számára Sípos Gábor tanulmánya különösen értékes lehet, mivel a református egyházi levéltár, a református püspöki levéltár történetéhez és elérhető anyagainak egy részéhez nyújt adalékot. Hasonlóan jónak tűnik számomra Kozma Dezső rövid, de tartalmas írása is, amelyben Dávid Gyula írói stílusát elemzi.

Kihagyhatatlan olvasmány lehet bárki számára, aki ezt a kötetet kezébe veszi, Csapody Miklós írása arról a politikus Bánffy Miklósról, aki Dávid Gyulának is egyik kedvenc témáját jelenti. A nagyműveltségű, szociálisan érzékeny, Romániában és Magyarországon a politikai életben a maga idején egyaránt jelentős szerepeket betöltő erdélyi arisztokrata Bánffyt évtizedeken át tudatosan „felejtették” el különböző döntéshozók. Mára már azonban olyan fajsúlyú politikusok tekintik eszmei elődjüknek, mint például az RMDSZ egykori elnöke, Markó Béla. Nem véletlenül *Bánffy Miklós redivivus* a Csapody-tanulmány címe. Elsősorban Dávid Gyula erre vonatkozó tevékenységét szemlélve – a 19 lábjegyzetből 14 Dávid konkrét munkásságát idézi – tekinti át Csapody Miklós a Bánffy Miklósról szóló szakirodalmat, a tanulmány záró részében pedig arról beszél, hogyan is került ő, a szerző kapcsolatba Bánffy Miklós életművével, Dávid Gyulának köszönhetően.

Cseke Péter saját bevallása szerint egy készülőfélben lévő műhelytanulmányából emelt ki Páskándi Gézáról szóló részleteket – ehhez képest mégis talán ez a legterjedelmesebb tanulmánya az egész könyvnek. Túl azon, hogy betekintést nyújt Páskándi könyvszerkesztői munkásságába, mintegy ki nem mondott párhuzamot is von a bemutatott és az ünnepeelt sorsa között. Hiszen a későbbiekben elismert íróvá vált Páskándi Géza elítélésekor harmadéves magyar szakos hallgató volt a Bolyai Egyetemen, és nem csak a fogságban volt sorstársa Dávid Gyulának. Cseke Péter is megírja, Páskándi annál a Kriterion Könyvkiadónál volt könyvszerkesztő 1971–1973 között, ahol Dávid Gyula is dolgozott, és amelynek neve szorosán összefonódott Dávidéval. Nemcsak Páskándi Géza alapos szakmaiságára mutat rá Cseke Péter, hanem arra is, hogy a Dávid Gyulával kölcsönösen fennálló barátság és tisztelet túlélte Páskándit.

Bartha Katalin Ágnes közelmúltunk jelentős történelmi figurájáról, az azóta már elhunyt Domokos Gézának külföldi útjairól közöl tanulmányt. E kötetben forrásainak nagy részét magának Domokosnak személyes hagyatéka képezi. A kínai látogatások tapasztalatait érdemes itt kiemelni.

Diatcu-Schmidt Helén a Dávid Gyula és a Kriterion Könyvkiadó kapcsolatát boncolgató írásának megértéséhez szükséges tudni románul, ugyanis ez román nyelven került be a kötetbe, magyar fordítás nélkül. Ezzel együtt értékes üzenettel bír ez az írás is, mivel egy román intézményi közegben szubjektíven érzékelt multikulturális élményt ismertet. Szintén szubjektív és tartalmas élménybeszámolót adott a kötet számára Dáné Tibor Kálmán is.

A legutolsó rész beszélgetéseket, visszaemlékezéseket és köszöntéseket tartalmaz. Vetési László Dávid Gyulával hősrünk gyerekkoráról, árapataki éveiről és az ehhez kapcsolódó későbbi emlékeiről készített interjút. A többi „megszólitott-megszólitót” talán elég felsorolni ahhoz, hogy érzékeltetni lehessen a komplexitást és a bőség zavarát: Dávid István, Erdélyi Lajos, Páskándiné Sebők Anna, Vofkori Mária és Vallasek Júlia tisztelték meg Dávid Gyulát azzal, hogy emlékeiket és gondolataikat e kötetben is megosztották az olvasókkal.

A kötet minden műfaji és tematikai komplexitása mellett létezik egyfajta egybetekintés, egyfajta szinkretizmus is. Azzal együtt, hogy sokféle szerző sokféle írása került be a kötetbe, talán még komplexebbé vált az erdélyi kultúra nagy öregjének, Dávid Gyulának a tisztelete. Kutatók számára forrásértékű lehet a könyv, és azon túl is hasznos olvasmány. Bárkinek, aki megszeretné Dávid Gyula életét és munkásságát ismerni, és nem csak nekik. Kívánom ezúttal is Dávid Gyulának, hogy a századik születésnapja alkalmából készülő kötet legyen majd legalább ennyire színvonalas, mint a jelenlegi, Bartha Katalin Ágnes szerkesztői munkáját is dicsérő *Corollarium*.